

Het belang van twitterende boswachters

André Nuchelmans Zowel de natuur- als de cultuursector worden in de huidige kabinetsperiode door ernstige bezuinigingen getroffen. Kunnen beide sectoren de handen ineenslaan en van elkaars ervaringen leren? Een interview met Jan Jaap de Graeff, directeur van Natuurmonumenten.

Waar staatssecretaris Halbe Zijlstra van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap 200 miljoen euro op de rijksbegroting voor cultuur bezuinigt, kondigde staatssecretaris Henk Bleker van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie een bezuiniging van 600 miljoen euro aan op de natuurbegroting. Voor de cultuurbegroting betekent dit een bezuiniging van ongeveer 20 procent, voor de natuursector pakt het aanzienlijk hoger uit met ongeveer 75 procent.

Jan Jaap de Graeff ziet absoluut een parallel tussen de cultuurbegroting en de natuurbegroting. Dat beide door enorme bezuinigingen getroffen worden vanuit het idee dat het tijd wordt dat ze hun eigen broek ophouden, is een feit, maar er is meer aan de hand, aldus de directeur van Natuurmonumenten. 'Er heerst momenteel een politieke stemming dat er maar eens opgehouden moet worden met die onnuttige dingen. Er wordt constant op gehamerd dat het maar voor een beperkte groep is, voor een elite.'

Naast cultuur voor de elite is er dus ook natuur voor de elite. De bron van deze gedachte ligt voor een deel bij de sector zelf. 'In de natuursector is lang over natuur gesproken als biodiversiteit. Van belang was de variatie in planten en dieren, zowel qua soorten als aantallen. Mensen verstaan onder natuur echter veel meer. Ze spreken vaak over een open landschap, een blauwe lucht, rust, ruimte, stilte, fietsen. Het natuurbegrip van mensen is veel breder dan alleen biodiversiteit. Het omvat alles: van een bloempot op een balkon tot en met het meest prachtige natuurgebied met de grootste variëteit aan planten en dieren die je je maar voor kunt stellen.'

Waar het is misgegaan, is dat de natuursector bepaalde wat onder natuur verstaan moest worden, en niet de mensen. 'Als mensen een knalgroen weiland zien waar geen vogel meer is te zien en geen nest meer in voorkomt, dat stijf staat van de mest, maar het is groen als een biljartlaken met daarboven een blauwe lucht met een paar wolkjes, dan

kunnen ze heel gelukkig zijn.’ De Graeff ziet dezelfde tendens in de cultuursector. ‘Er is de neiging om bij cultuur uitsluitend te denken aan het Concertgebouw, het Rijksmuseum, het Stedelijk Museum. Maar mensen beschouwen de eerste de beste pophit op de radio ook als cultuur.’

De Graeff trekt een parallel met de begrotingsbehandeling van cultuur, waarbij de PVV een motie indiende om voor de publieke radiozenders een quotum in te stellen voor het Nederlandstalige lied. Toen hij dit bij een lezing te berde bracht, hoorde hij in de zaal een soort gesnuif opgaan. Hij hoorde de mensen denken: ‘Dat is toch geen cultuur, dat is gewoon plat.’ Diezelfde discussie vindt binnen de natuursector plaats. Er is sprake van een versmalling van de begrippen cultuur, respectievelijk natuur, terwijl die begrippen juist verbreed moeten worden. De Graeff benadrukt dat je er best een smalle definitie op na mag houden, maar dan moet je vervolgens niet vreemd opkijken als op de overheids-subsidie bezuinigd wordt. Zijns inziens kun je beter een breed begrip hanteren zodat alles eronder valt en iedereen zich ermee kan associëren. Vervolgens is er natuurlijk wel degelijk een onderscheid tussen verschillende cultuuruitingen, zoals dat ook geldt voor de natuur.

Emotie losmaken

Vanuit zijn ervaringen in de natuursector kan De Graeff de cultuursector nog meer adviezen geven. Zo komt in de cultuursector steeds weer de vraag naar voren of de sector één front moet vormen om de bezuinigingen tegen te gaan. In de natuursector speelde dezelfde vraag. De Graeffs advies is duidelijk: ‘Het vormen van één front, is gezien de enorme uiteenlopendheid van de organisaties die er achter zitten, bijna ondoenlijk. Het gaat je

‘Het vormen van één front tegen de bezuinigingen is bijna ondoenlijk’

meer energie kosten dan dat het je wat oplevert. Ik zie veel meer in samenwerking in de zin dat je elkaar in het openbaar niet afvalt, respectievelijk dat je op specifieke issues ad hoc één geluid laat horen. Als je dat voor elkaar kunt krijgen, ben je al een heel eind.’

In de natuursector lijkt het eindelijk wat op te leveren. Na ruim een jaar ageren tegen het natuurbeleid van het kabinet, waarin de sector geen voet aan de grond kreeg, leek er in november 2011 beweging in te komen. Henk Bleker stelde zichzelf in een radio-interview de vraag of hij een natuurbarbaar was. Daarmee opende hij het debat. ‘Zolang het om iets abstracts gaat, om bezuinigingen en getallen, dan is het allemaal nog maar papier. Op het moment dat je kunt laten zien dat er iets mis dreigt te gaan en dat je de emotie kunt losmaken, dan ontstaat er verzet.’

Blijf alert en houd de discussie gaande, adviseert De Graeff de cultuursector. Hij kan niet overzien waar voor de cultuursector de

slutel ligt, maar het is volgens hem zaak de vinger aan de pols te houden. 'Er kan een moment komen dat op de een of andere manier het geduld van het publiek opraakt of dat je de juiste snaar weet te raken.'

Vooralsnog heeft staatssecretaris Zijlstra zichzelf nog niet de vraag gesteld of hij een cultuurbarbaar is. Wel nam hij de kunstsector voor een deel de wind uit de zeilen door na de begrotingsdebatten te laten weten dat hij zich in de reacties van de sector kon verplaatsen en dat hij de rancuneuze toon waarop de discussie was gevoerd betreurde. Daarbij wees hij ook naar het kabinet en specifiek naar partijgenoot en VVD-cultuurwoordvoerder Bart de Liefde, die onder andere zei: 'Schop de Raad voor Cultuur zijn pand uit.' Dat draagt niet bij aan een goede discussie en zorgt al snel dat je het verwijt van rancune krijgt, stelde Zijlstra. (Donker 2011)

Publieke steun

Publieke steun is voor beide sectoren van belang. Na een recordaantal van 975.000 leden in 2001 zag Natuurmonumenten dat aantal dalen naar circa 730.000 het afgelopen jaar.¹ De afnemende bereidheid om lid van de organisatie te worden is voor een deel het gevolg van de economische crisis. Doordat donoren meer geld aan Natuurmonumenten gaven, bleef de financiële armslag overigens ongeveer even groot. Net als de cultuursector is de natuursector bij een terugtrekkende overheid meer aangewezen op steun van de burgers. Dat vergt een omslag.

Betrokkenheid uit zich echter niet alleen in ledenaantallen, maar ook in het bezoek aan de natuurgebieden, de bezoekerscentra en in het aantal mensen dat op internet naar je zoekt. Wat de eerste twee betreft, is er geen sprake van een terugval, integendeel. Het derde terrein, internet, is een nieuw medium waar Natuurmonumenten tegenwoordig ook actief is. 'Wij proberen op een veel breder scala het publiek bij ons werk te betrekken in

de hoop dat ze ons uiteindelijk ook financieel gaan steunen. Je moet allereerst bij een groot publiek *awareness* tot leven brengen van wie je bent en wat je doet. Pas later moet je het vragen om je te steunen.'

Om dit voor elkaar te krijgen, zet Natuurmonumenten tegenwoordig ook in op de sociale media. De twitterende boswachters hebben inmiddels meer dan zesduizend volgers en Natuurmonumenten is nu ook op Facebook te vinden. Een advertentie in dagbladen waarbij de lezer gevraagd werd wat hij van de natuurwetgeving vond, leverde 25 duizend internetreacties op. Ook dat valt onder het motto 'de discussie gaande houden'.

Datzelfde geldt voor de doelgroep waar Natuurmonumenten zich op richt. Het ledenbestand van de organisatie is voornamelijk 40-plus. 'Er zijn ook veel jonge leden, maar die raak je op een bepaald moment kwijt. Zo rond hun 35ste, 40ste krijg je ze terug.' Ook wat dat betreft vertoont de natuursector dus overeenkomsten met de cultuursector. 'Natuurmonumenten richt zich vooral op de mensen tussen de 35 en 45 jaar, niet omdat dat de doelgroep is die je hebben moet, maar omdat als je je daarop richt, het ook voor andere doelgroepen interessant is. Als je, omgekeerd, je voornamelijk op de doelgroep van 60-plus richt, loop je het risico dat je voor andere groepen niet interessant bent.' Op basis van deze ervaring adviseert hij de cultuursector dan ook: 'Haal er niet een groep uit die je te eng definieert en die je dan gaat zoeken. Je moet echter wel een doelgroep hebben waar je het marketingbeleid zo op ent dat je ook voor andere doelgroepen interessant blijft.'

Positieve kanten

De Graeff ziet echter niet alleen overeenkomsten tussen de sectoren, maar ook verschillen. 'Voor de kunstsector geldt: als je een orkest niet meer betaalt, houdt het op, dan is het weg – het speelt of het speelt niet.

Het effect van bezuinigingen is daar dus heel snel zichtbaar. Voor de natuur ligt dat anders. Als de zorg voor natuur ophoudt, dan komen de effecten veel later. Als je de tuinman niet meer laat komen, merk je daar de eerste weken en maanden niet zo gek veel van.’ De bezuinigingen op cultuur hebben wat dat betreft dus een sneller en zichtbaarder effect dan die in de natuursector.

‘Aan de andere kant is het zo dat als een cultuuruiting ophoudt, die uiting ook daadwerkelijk van het toneel verdwenen is. En wat er niet meer is, mis je ook minder snel. Natuur daarentegen zie je iedere dag. Je ziet dan ook wat er misgaat als het verloedert. De cultuursector heeft dus bij zijn verzet tegen de bezuinigingen in die zin een voordeel, dat het effect van een subsidiestop onmiddellijk aantoonbare gevolgen heeft. Het valt meteen op en er is dan ook meteen aandacht voor de problemen die dat met zich meebrengt. Aan de andere kant is het moeilijker de samenleving voor problemen te interesseren die niet meer zichtbaar zijn. Mensen zullen echter altijd muziek en schilderijen blijven maken en toneel blijven spelen. Ook al doet de overheid er geen donder meer aan, mensen houden er nooit mee op. De creativiteit gaat door, vindt weer een weg.’

De directeur van Natuurmonumenten ziet ook positieve kanten aan de huidige bezuinigingen in de natuur- en cultuursector. Er ontstaat in zijn ogen ook een voedingsbodempotentialiteit voor nieuwe initiatieven. Het schudt de zaak op, zorgt dat mensen een beroep moeten doen op hun creativiteit, dat er weer eens gekeken wordt waar behoefte aan is. Bovendien is er niets op tegen wat minder afhankelijk van de overheid te zijn, zeker nu blijkt dat die uiteindelijk niet zo betrouwbaar

Het effect van bezuinigingen is bij cultuur sneller zichtbaar dan bij natuur

is in haar continuïteit. ‘Alleen de volstrekte implosie, de snelheid waarmee het gebeurd is en de begeleidende muziek, zowel bij de natuur als de cultuur, zijn uitermate onaangenaam.’ Hij hekelt vooral de toon op de achtergrond, dat het eigenlijk wel goed uitkomt dat er minder geld voor beide sectoren beschikbaar is. ‘Dat heeft mensen in de natuur- en cultuursector die met hart en ziel bezig zijn, hard getroffen. Het geeft ze het gevoel dat ze bij het grof vuil worden gezet.’

Ondanks het feit dat zowel in de natuur- als de cultuursector meer financiering bij particulieren gehaald kan worden, blijven beide sectoren volgens De Graeff altijd voor een deel op de overheid aangewezen. ‘We gaan door met het zoeken naar alternatieve financieringsbronnen, maar deze sectoren zullen altijd voor een deel afhankelijk blijven van gemeenschapsgelden. In beide sectoren is sprake van gemeenschappelijke, collectieve belangen die ook door de collectiviteit

gefinancierd zullen moeten worden. Je moet door blijven gaan met duidelijk te maken dat die waarden verloren kunnen gaan, in de hoop en de verwachting dat die collectiviteit en dus de belastingbetaler bereid zijn er weer wat voor op tafel te leggen.'

En zo komt hij weer uit bij het onderwerp dat hij eerder aansneed: een verbreding van het cultuur- en natuurbegrip. Zijn stelling is dat hoe breder je dat begrip maakt, hoe meer kans er bestaat dat je belangstelling krijgt van mensen die er iets aan willen geven. Populaire cultuur heeft daarbij een marktvoordeel omdat die bij meer mensen in de smaak valt. 'Een groot popfestival als Lowlands zal voor een groter deel uit de markt gefinancierd kunnen worden dan een groot museum.'

Duurzaam perspectief

Het moge duidelijk zijn dat cultuur en natuur binnen het huidige kabinetsbeleid in hetzelfde schuitje zitten. De parallellen zijn overduidelijk. Maar de sectoren kunnen mogelijk ook wat concreter van elkaar profiteren. Zo zijn natuurgebieden soms het decor van theater. Denk bijvoorbeeld aan het Oerolfestival, de openluchtvoorstellingen in het Amsterdamse Bos of het kamermuziekfestival op Schiermonnikoog. Een ander voorbeeld zijn beeldenparken

die de rustgevende uitstraling van de natuur combineren met bijpassende of juist contrasterende kunst.

Een ander kruispunt waar beide sectoren bij elkaar komen, is een duurzame, milieubewuste bedrijfsvoering binnen de cultuursector. Deze *Boekman* bevat er voorbeelden te over van. Hoe denkt de directeur van Natuurmonumenten daarover? 'Als je het hebt over in hoeverre duurzaamheid een vitale factor is bij het voortbestaan van de cultuur-

'Duurzaamheid is een van de voorwaarden voor een toekomst met perspectief'

sector, dan lijken er grote verschillen binnen de sector zelf te zijn.' De Graeff doelt op het onderscheid tussen bijvoorbeeld popfestivals en musea. 'Het is een heel ander verhaal wanneer je het hebt over het al eerder genoemde Lowlands of bijvoorbeeld het Stedelijk Museum Amsterdam. Bij een popfestival ligt een deel van de aantrekkingskracht in het bij elkaar zijn, in een aantrekkelijke omgeving. Dan moet het er dus schoon en opgeruimd uitzien.' Duurzaamheid treedt daar meer op de voorgrond, is een factor die mede bepaalt of de bezoeker zich er prettig voelt. Bij een museum is dat anders. 'Een museum bouwen van duurzaam materiaal is op zich natuurlijk hartstikke goed, maar of dat een breed publiek aanspreekt, dat weet ik niet zo zeker. De vraag of het duurzaam gebouwd is en of er bijvoorbeeld weinig energie wordt gebruikt, is op zich interessant, maar bepaalt mijns inziens niet de primaire aantrekkingskracht van een museum. Het gaat daar veel meer om de vraag

André Nuchelmans
is redacteur van *Boekman*

hoe mooi het museum is en wat zich erin bevindt.’

Duurzaamheid is op zichzelf dus geen garantie voor een breder draagvlak. Afhankelijk van de kunstvorm treedt het op de voorgrond of is het van ondergeschikt belang voor het publiek. In de maatschappij als geheel is echter een tendens waarneembaar waarbij duurzaamheid in de zin van milieubewustzijn en ecologische verantwoordelijkheid meer op de voorgrond treedt en aan belang wint. Zoals vaker bij nieuwe ontwikkelingen loopt de kunstsector voorop. Het is uiteindelijk in ieders belang dat het besef om zuinig met de natuur om te springen in alle lagen van de samenleving doordringt. Als directeur van Natuurmonumenten sluit De Graeff zich daar vanzelfsprekend bij aan. ‘Daar kun je als cultuursector ook op inspelen. Wat dat betreft is duurzaamheid een van de voorwaarden voor een toekomst met perspectief.’

Literatuur

Donker, B. en D. Stokmans (2011) “‘Gezellig was het niet, nodig wel’”. Staatssecretaris Zijlstra blikt terug op zijn eerste jaar met ingrijpende keuzes’. In: *NRC Handelsblad*, 8 juli.

Noot

- 1 Uit diverse onderdelen op www.natuurmonumenten.nl